

**การรับรู้คุณค่าเชิงบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
ในอำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น***
**The Perception of Value and Role of Sub-District Headman
and Village Headman in Chumpae District,
Khon Kaen Province**

สมคิด ชำนิกุล และพีรสิริ คำนวนศิลป์
Somkid Chamnikul and Peerasit Kanmuansilpa
วิทยาลัยปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น
College of Local Administration, Khon Kaen University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: chompreecah1@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน 2) ประเมินความพึงพอใจและความจำเป็นของการมีกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในชุมชนเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย เก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชน จำนวน 149 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบมีระบบจากประชากรที่อาศัยอยู่ในอำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น

ผลการวิจัยพบว่า

1. ประชาชนที่เป็นตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า การมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีได้ทำให้กำนัน และผู้ใหญ่บ้านลดบทบาทและความสำคัญลงไป และมีความรู้ในเรื่องบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านไม่มากนัก โดยเฉลี่ยเพียง 8.44 คะแนน จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน
2. ประชากรร้อยละ 86 มีความพึงพอใจในบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และประชากรประมาณร้อยละ 92 ยังเห็นถึงความจำเป็นของการคงไว้ซึ่งการมีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ทั้งนี้เพราะส่วนมากหรือประมาณ

คำสำคัญ: ความรู้ความเข้าใจ; บทบาทหน้าที่

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the public opinion about the roles and duties of the village headmen and 2) to assess the satisfaction and the necessity of having a headman the village headman in the community is an exploratory research. These research use questionnaires as a research tool. Data were collected from 149 people sampling by a systematic randomization method. The area of research is Chum Phae District, Khon Kaen Province.

The research results show that:

1. The level of knowledge by the respondents about the roles of the headmen was low. They had an average knowledge score of only 8.44 of a possible 20 (only 42.2%). Despite their lack of knowledge, approximately 92% of the respondents in this study still believed the positions of the sub district headmen.
2. The village headmen are essential, and about 86% were content with the performance of sub district headman and village headman in their area.

Keywords: knowledge; roles

1. บทนำ

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ถือเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันการเมืองการปกครองประเทศไทย ซึ่งได้ถือกำเนิดและมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง มาตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 โดยกำนันและผู้ใหญ่บ้าน มีบทบาทและอำนาจหน้าที่ในเขตตำบลและหมู่บ้าน ที่เรียกกันว่า “การปกครองท้องที่” จึงมีฐานะเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ปฏิบัติงานใกล้ชิดกับประชาชนในท้องที่ช่วยเหลือในเรื่องการประสานงานระหว่างหน่วยงานของรัฐกับราษฎรในหมู่บ้าน แจ้งข่าวสารของทางราชการให้แก่ลูกบ้านรับทราบ ช่วยอำนวยความสะดวกเป็นธรรม ดูแลความสงบเรียบร้อยและดูแลความ

ปลอดภัยของราษฎรในหมู่บ้าน (ชาญชัย จิตรเหล้า อารณ, 2547) ส่งผลให้ในทางปฏิบัติ กำนันผู้ใหญ่บ้านสวมบทบาทสองด้านพร้อมกันคือ กิ่งข้าราชการประจำและกึ่งผู้นำชุมชน กล่าวคือ กำนันและผู้ใหญ่บ้านเปรียบเสมือนกลไกที่สำคัญของการปกครองในส่วนภูมิภาคและเป็นตัวแทนของกระทรวงมหาดไทย ในการเป็นผู้นำหมู่บ้านตำบลที่ช่วยเหลือทางราชการในการบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ประชาชนในตำบลและหมู่บ้าน ประสานงานกับประชาชนในพื้นที่ นำแนวนโยบายของรัฐบาลกระทรวง ทบวง กรมต่างๆ ไปปฏิบัติในพื้นที่ และเป็นผู้แทนประชาชนในหมู่บ้าน ตำบล ในการติดต่อกับหน่วยงานของรัฐภาคส่วนต่างๆ (สุริยะ

วิริยะสวัสดิ์, 2552, หน้า 11-15)

ในปัจจุบันการบริหารราชการของการปกครองท้องถิ่นได้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก และมีผลกระทบต่อบทบาทหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สืบเนื่องมาจากการได้มีการตราพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 อันได้แก่องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีฐานะเป็นหน่วยงานบริหารราชการส่วนท้องถิ่นเป็นนิติบุคคล มีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาตำบลทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ซึ่งกฎหมายแต่ละฉบับให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการสนับสนุนการบริหารงานหรือการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นสำคัญ และเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารงานภาครัฐ โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น เพื่อพัฒนาประเทศเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาล ที่รัฐต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำร่วมตัดสินใจในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อสร้างความโปร่งใสและสร้างประสิทธิภาพในการตัดสินใจให้ดีขึ้น และสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนเพื่อ

ประโยชน์สุขของประชาชนที่ต้องรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนและเป็นที่ยอมรับร่วมกันจากทุกฝ่าย (สิริพัฒน์ ลาภจิตร, 2550)

บทบาทและอำนาจหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้านภายหลังปี พ.ศ. 2540 ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ซึ่งเห็นได้ชัดเจนว่าหลังจากได้มีการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในด้านการให้บริการสาธารณะมีแนวโน้มลดลง ในขณะที่นายกองค์การบริหารส่วนตำบลและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล กลับมีบทบาทในการบริหารงานด้านสาธารณประโยชน์ สาธารณูปโภคในเรื่องต่างๆ ได้อย่างเต็มที่ในพื้นที่ตำบล หมู่บ้านเดียวกัน แทนบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่มีอยู่แต่เดิม แต่อย่างไรก็ตาม ยังมีอีกหลายบทบาทที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในปัจจุบันที่ไม่สามารถกระทำการแทนกำนันและผู้ใหญ่บ้านได้ทั้งหมด (บงกชมาศ เอกเอี่ยม, 2557)

ดังนั้นจึงมีคำถามว่า เมื่อมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ซึ่งทำหน้าที่ให้บริการประชาชนในหลายๆ ด้านแทนที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านได้ อีกทั้งการได้มาโดยตำแหน่งของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้มาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีบทบาทสำคัญในการให้บริการสาธารณะมีอำนาจในการบริหารจัดการงบประมาณโดยประชาชนมีส่วนร่วมผ่านกลไกสภาท้องถิ่นสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ประชาชนหลายคนอาจ

สงสัยในการทำงานของกำนันผู้ใหญ่บ้านว่ายังคงมีบทบาทและหน้าที่ดูแล การให้บริการประชาชนในชนบทลดน้อยลงหรือไม่ และยังคงที่จะมีกำนันผู้ใหญ่บ้านอีกต่อไปหรือไม่ กำนัน และผู้ใหญ่บ้านควรจะปรับตัวอย่างไรภายใต้สภาวะที่มีการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการรับรู้บทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
2. เพื่อประเมินความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ และความสำคัญ/ความจำเป็นของการมีกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในชุมชน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยคือ ประชาชน จำนวน 149 คน ในพื้นที่อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น โดยใช้วิธีการสุ่มแบบมีขั้นตอน โดยเลือกมา 5 ตำบล จากทั้งหมด 12 ตำบล ในอำเภอชุมแพ และในแต่ละตำบลที่สุ่มเลือกมาจะสุ่มเลือกตำบลละ 3 หมู่บ้าน ในแต่ละหมู่บ้านที่สุ่มเลือกมาจะสุ่มเลือกประชาชนด้วยวิธีการสุ่มอย่างเป็นระบบมาหมู่บ้านละ 10 คน รวมทั้งหมดจำนวน 150 คน ในจำนวน 150 คน ที่มาสัมภาษณ์ มีข้อมูลที่สามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์ได้เพียง 149 คน การวิเคราะห์ข้อมูลข้อมูลความรู้จะมีลักษณะการวัดเป็นระดับแบบ

ช่วง (Interval) ที่ได้จากการทำคำตอบของข้อคำถามจำนวน 20 ข้อ ที่เป็นบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านจริง และบทบาทหน้าที่ของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่ละกันไป การวิเคราะห์ระดับความรู้ในแต่ละกลุ่ม ตัวแปรถูกนำมาวิเคราะห์ด้วยคะแนนเฉลี่ย และขณะเดียวกันจะมีการทดสอบความแตกต่างกันอย่างน้อยสำคัญทางสถิติตามลักษณะของตัวแปรอิสระที่กล่าวมาข้างต้น ซึ่งได้จากการให้คะแนน 0 ในแต่ละข้อที่ผู้ตอบคำถามผิด แต่หากตอบถูกจะได้คะแนน 1 คะแนน การแปลความคือในท้ายที่สุดหากผู้ตอบสามารถตอบคำถามได้ถูกทุกข้อจะได้คะแนนเต็ม 20 คะแนน แต่หากตอบผิดทุกข้อจะได้คะแนนเท่ากับ 0

4. สรุปผลการวิจัย

จากการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 149 คน พบว่า เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 65.8) มากกว่าเพศชาย (ร้อยละ 34.2) ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 72.5) มีอายุมากกว่า 41 ปีขึ้นไป ด้านการศึกษา ประมาณครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 50.3) จบการศึกษาระดับประถมศึกษาส่วนด้านอาชีพ ประมาณครึ่งหนึ่งเช่นกัน (ร้อยละ 51) ประกอบอาชีพเกษตรกร ส่วนระยะเวลาที่อยู่อาศัยในหมู่บ้านชุมชน/พื้นที่ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 69.8) อยู่อาศัยในพื้นที่มากกว่า 15 ปีขึ้นไป ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	51	34.2
หญิง	98	65.8
อายุ		
ต่ำกว่า 40 ปี	41	27.5
41 ปีขึ้นไป	108	72.5
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า	75	50.3
มัธยมศึกษาขึ้นไป	74	49.7
อาชีพ		
เกษตรกร	76	51.0
อาชีพอื่นๆ	73	49.0
ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน/พื้นที่		
ไม่เกิน 15 ปี	45	30.2
15 ปีขึ้นไป	104	69.8
รวม	149	100.0

บทบาทหน้าที่ที่เป็นของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตามกฎหมาย ประกอบด้วย บทบาทหน้าที่ 10 ข้อ ได้แก่ 1) การรักษาความสงบเรียบร้อย 2) การแจ้งข่าวสารนำข้อราชการประกาศ 3) เป็นนายทะเบียนในหมู่บ้านรับแจ้งเกิด แจ้งตาย ย้ายที่อยู่ 4) หน้าที่ต้องนำราษฎรไปแสดงตนเพื่อคัดเลือกทหาร 5) การประสานอำนวยความสะดวกแก่ราษฎร

ในการติดต่อราชการ 6) หน้าที่อำนวยความสะดวกกรรมใกล้เคียงประนีประนอมข้อพิพาทในหมู่บ้าน 7) ช่วยจับกุมผู้กระทำความผิดในหมู่บ้านตามคำสั่งศาล หมายค้นและความผิดซึ่งหน้า 8) หน้าที่ในการรับรองความประพฤติ กรณีลูกบ้านขอมิและใช้อาวุธปืน 9) หน้าที่ในการรับฟังความเดือดร้อนทุกข์สุขของราษฎรในหมู่บ้าน และ 10) หน้าที่การเป็น

ตัวแทนของหน่วยรัฐในหมู่บ้าน

บทบาทหน้าที่อีกอย่างเป็นบทบาทที่มีความใกล้เคียงกับบทบาทหน้าที่ของท้องถิ่นตามที่ได้รับการถ่ายโอน และตามพระราชบัญญัติการกระจายอำนาจภายใต้รัฐธรรมนูญ 2540 ประกอบด้วย บทบาทหน้าที่ 10 ข้อ ได้แก่ 1) หน้าที่ในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย 2) จัดให้มีการรักษาความสะอาดของถนน แหล่งน้ำสาธารณะ 3) หน้าที่คุ้มครองดูแลบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติสาธารณสุขประโยชน์ 4) หน้าที่ในการส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก ผู้สูงอายุและผู้พิการ 5) จัดให้มีการบำรุงการไฟฟ้าแสงสว่าง 6) การพัฒนาส่งเสริมอาชีพราษฎรในหมู่บ้าน 7) จัดให้มีและบำรุงสถานที่ประชุม การกีฬา สวนสาธารณะ 8) หน้าที่บำรุงรักษา การใช้ประโยชน์จากป่าไม้ ที่ดินทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน 9) หน้าที่ในการคุ้มครองดูแลและรักษาทรัพย์สินอันเป็นสาธารณะสมบัติของแผ่นดิน และ 10) หน้าที่บำรุงรักษา ศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมอันดี

ในงานวิจัยนี้ได้ใช้คำถามเพื่อประเมินว่าประชาชนผู้ตกเป็นตัวอย่างมีความรู้ในบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านหรือไม่ 20 ข้อ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ในภาพรวมได้คะแนนความรู้โดยเฉลี่ยเพียง 8.44 คะแนน หรือเพียงร้อยละ 42.2 ของคะแนนเต็ม 20 คะแนน นับว่ายังต่ำกว่าครึ่งหนึ่งของคะแนนเต็ม ทำให้ได้ข้อสรุปว่าประชาชนส่วนใหญ่ยังสับสนในหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นการจัดให้มีการทำความสะอาดของถนนหนทางในหมู่บ้าน ทางเดินที่สาธารณะ หน้าที่ในการคุ้มครองดูแลรักษาทรัพยากรสิ่งแวดล้อมของชุมชนสมบัติของแผ่นดิน และหน้าที่ในการบำรุงรักษาการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ ที่ดินทรัพยากรธรรมชาติภายในชุมชน เป็นต้น เนื่องจากประชาชนยังคงมองว่ากำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ถือเป็นกลไกสำคัญของชุมชนที่จะรักษาและดูแลที่สาธารณะประโยชน์ ถึงแม้จะเป็นอำนาจหน้าที่โดยตรงของท้องถิ่นก็ตาม รายละเอียดจำนวนและร้อยละในการรับรู้ของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามรายข้อแสดงไว้ปรากฏในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงร้อยละของการรับรู้ต่อบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

บทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน	ระดับการรับรู้	
	ตอบถูก	ตอบผิด
1. หน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อย	32.9 (49)	67.1 (100)
2. หน้าที่ในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย	24.2 (36)	75.8 (113)
3. การแจ้งข่าวสารนำข้อราชการประกาศ	67.8 (101)	32.2 (48)
4. จัดให้มีการรักษาความสะอาดของถนน แหล่งน้ำสาธารณะ	36.2 (54)	63.8 (95)
5. เป็นนายทะเบียนในหมู่บ้านรับแจ้งเกิด แจ้งตาย ย้ายที่อยู่	26.8 (40)	73.2 (109)

บทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน	ระดับการรับรู้	
	ตอบถูก	ตอบผิด
6. หน้าที่คุ้มครองดูแลบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติสาธารณประโยชน์	45.0 (67)	55.0 (82)
7. หน้าที่ต้องนำราษฎรไปแสดงตนเพื่อคัดเลือกทหาร	64.4 (96)	35.6 (53)
8. หน้าที่ในการส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก ผู้สูงอายุ และผู้พิการ	45.0 (67)	55.0 (82)
9. หน้าที่ประสานอำนวยความสะดวกแก่ราษฎรในการติดต่อราชการ	50.3 (75)	49.7 (74)
10. จัดให้มีการบำรุงการไฟฟ้าแสงสว่าง	22.1 (33)	77.9 (116)
11. อำนาจความเป็นธรรมไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทในหมู่บ้าน	36.9 (55)	63.0 (94)
12. การพัฒนาส่งเสริมอาชีพราษฎรในหมู่บ้าน	20.8 (31)	79.2 (118)
13. การช่วยจับกุมผู้กระทำความผิดในหมู่บ้านตามคำสั่งศาล หมายค้น และความผิดซึ่งหน้า	23.5 (35)	76.5 (114)
14. การจัดให้มีและบำรุงสถานที่ประชุม การกีฬา สวนสาธารณะ	20.8 (31)	79.2 (118)
15. หน้าที่ในการรับรองความประพฤติกรณีลูกบ้านขอมีและใช้อาวุธปืน	53.0 (79)	47.0 (70)
16. หน้าที่บำรุงรักษา การใช้ประโยชน์จากป่าไม้ ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน	76.5 (114)	23.5 (35)
17. หน้าที่ในการรับฟังความเดือดร้อนทุกข์สุขราษฎรในหมู่บ้าน	52.3 (78)	47.7 (71)
18. หน้าที่ในการคุ้มครองดูแลและรักษาทรัพย์สิน อันเป็นสาธารณะสมบัติของแผ่นดิน	61.1 (91)	38.9 (58)
19. หน้าที่การเป็นตัวแทนของหน่วยรัฐในหมู่บ้าน	69.8 (104)	30.2 (45)
20. บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี มีปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมอันดี	67.1 (100)	32.9 (49)

ความพึงพอใจและความจำเป็นของตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในปัจจุบันผลการศึกษาค้นคว้าได้สะท้อนถึงการรับรู้ต่อบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในทัศนะของประชาชนในพื้นที่อำเภอชุมแพที่ตกเป็นตัวอย่าง เพื่อให้ทราบว่าประชาชนในพื้นที่อำเภอชุมแพยังเห็นความสำคัญและความจำเป็นในตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านอยู่

หรือไม่เนื่องจากตั้งแต่มีการบังคับใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ส่งผลให้มีการกระจายอำนาจต่างๆ ลงสู่ท้องถิ่นทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้น สามารถบริหารจัดการงบประมาณด้วยตนเองได้ ส่งผลต่อการแสดงบทบาทและอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านให้น้อยลง ประกอบกับปัจจุบันองค์กรปกครอง

ส่วนท้องถิ่นได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการให้บริการประชาชนในพื้นที่เดียวกันในภารกิจที่ซ้ำซ้อนและใกล้เคียงกันกับบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แต่อย่างไรก็ตาม หน้าที่บางอย่างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ก็ยังไม่สามารถแทนที่หรือทดแทนบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านได้ทั้งหมด เนื่องด้วยข้อจำกัดในด้านขอบเขตด้านพื้นที่ ค่านิยม ความเชื่อมั่นในตัวผู้นำชุมชน ตลอดจนอำนาจหน้าที่กฎหมายได้กำหนดไว้อย่างเฉพาะเจาะจง จากการสำรวจในงานวิจัยนี้ได้ข้อสรุปว่ากำนัน ผู้ใหญ่บ้านยังมีความสำคัญและจำเป็นอยู่มาก เพราะถือเป็นตัวกลางที่นำเรื่องราวร้องทุกข์/ปัญหาและความต้องการของประชาชนในหมู่บ้าน

หรือตำบลที่รับผิดชอบขึ้นตรงต่อส่วนราชการให้ดำเนินการแก้ไขในขั้นตอนต่อไป พร้อมทั้งนำเอาข่าวสารจากทางราชการไปแจ้งให้ประชาชนในพื้นที่รับทราบ

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ถามถึงความจำเป็นของตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านโดยใช้ข้อคำถามว่า ท่านคิดว่า ตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านยังคงมีความจำเป็นอยู่หรือไม่ กลุ่มตัวอย่างเกินร้อยละ 90 ยังเห็นว่า ตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านยังคงมีความจำเป็นและความสำคัญอยู่ มีเพียงส่วนน้อยไม่ถึงร้อยละ 10 ของที่เห็นว่า ตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ไม่มีความจำเป็นในการปกครองยุคปัจจุบัน ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ความคิดเห็นต่อความจำเป็นของตำแหน่งกำนันผู้ใหญ่บ้านในปัจจุบัน

ความจำเป็นของตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีความจำเป็น	12	8.1
มีความจำเป็น	137	91.9
รวม	149	100.0

ส่วนระดับความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างต่อการทำหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านพบว่า ร้อยละ

85.9 มีความพึงพอใจในการทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และร้อยละ 14 ไม่พึงพอใจ ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ความพึงพอใจต่อการดำเนินงานของกำนันผู้ใหญ่บ้านในภาพรวม

ระดับความพึงพอใจ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่พอใจ	21	14.1
พึงพอใจ	128	85.9
รวม	149	100.0

5. อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาความรู้ ความเข้าใจและความสำคัญของประชาชนในพื้นที่อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ในบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านและความพึงพอใจ ความจำเป็นของการมีกำนันผู้ใหญ่บ้านสามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ดังนี้

1. การศึกษาความรู้ความเข้าใจของประชาชนในเขตพื้นที่อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ในบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แต่ยังมีประชาชนบางส่วนยังสับสนกับบทบาทหน้าที่ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล นายกเทศมนตรีตำบลอยู่บางประการ ซึ่งในบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่ประชาชนเข้าใจนั้น นับว่าเป็นบทบาทหน้าที่ที่ปฏิบัติจริงเป็นประจำ จึงทำให้ประชาชนเกิดความคุ้นเคยและเข้าใจมาโดยตลอด แต่มีบางบทบาทหน้าที่ที่ถูกถ่ายโอนไปให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามรัฐธรรมนูญ ปี พ.ศ. 2540 โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดบริการสาธารณะ ซึ่งความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนนั้นส่งผลต่อความคาดหวังในการตอบสนองต่อปัญหา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของโททัศน์ มาลา (2559, หน้า 305-317) ในเรื่องการคงอยู่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในบริบทของการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ที่พบว่า แม้จะมีการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นและมีการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้านหลายครั้งแต่ไม่ได้ทำบทบาทและอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านลดลงแต่อย่างใด และการวิจัยของ

พงศ์สวัสดิ์ ราชจันทร์ (2563, หน้า 101-115) ที่ศึกษาศักยภาพ บทบาทและอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน พบว่า ยังเหมือนเดิมไม่เปลี่ยนแปลง แม้จะมีการกระจายอำนาจแต่บทบาท และอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านยังเป็นผู้ช่วยเหลือนายอำเภอและเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ปฏิบัติงานในการรักษาความสงบเรียบร้อย และการรักษาความมั่นคงภายในไม่เปลี่ยนแปลง

2. ความพึงพอใจและความจำเป็นของตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จากการสำรวจพบว่า ประชาชนในพื้นที่อำเภอชุมแพ ยังให้ความสำคัญกับตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านอยู่มาก เพราะถือเป็นตัวกลางในการที่จะนำเสนอปัญหาและความต้องการของประชาชนในหมู่บ้านหรือตำบลที่ตนรับผิดชอบเสนอและส่งต่อให้ส่วนราชการได้ดำเนินการแก้ไขให้ทันท่วงที พร้อมทั้งนำเอาข่าวสารจากทางราชการไปแจ้งต่อประชาชนในพื้นที่ที่ตนรับผิดชอบ แม้ในปัจจุบันจะมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ส่งผลให้มีการกระจายอำนาจลงไปสู่ท้องถิ่นมากขึ้น แต่บทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ยังมีความจำเป็นต่อวิถีชีวิตของประชาชนในชนบทที่จะสามารถในการสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้ ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบจากการวิจัยของ ณาน สงวนพงษ์ อัครณ วังปรีดี และวสันต์ เหลืองประภัสร์ (2559, หน้า 208-224) ในเรื่องที่มา เหตุผลของการมีอยู่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในประเทศไทย ซึ่งพบว่า กำนันผู้ใหญ่ บ้านยังถือเป็นกลไกสำคัญในการปกครองส่วนท้องถิ่น และมีความสำคัญต่อการบริหารราชการแผ่นดิน และการขับเคลื่อน

นโยบายของรัฐบาล การรักษาความมั่นคงภายใน ตลอดจนเป็นตัวเชื่อมประสานระหว่างรัฐกับประชาชนที่มีประสิทธิภาพ และการศึกษาของ สุรพงษ์ รุ่งวารินทร์ (2561, หน้า 281-288) บทบาทด้านการปกครองของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กรณีจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีภารกิจในการดูแลทุกข์สุขของลูกบ้าน บางเรื่อง สามารถจัดการให้จบลงที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านได้เลย แต่ถ้าเรื่องใดเกินกว่าความสามารถและอำนาจหน้าที่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านก็จะเป็นตัวกลางในการนำความเดือดร้อนหรือปัญหาของลูกบ้านแจ้งต่อหน่วยงานราชการต่อไป และภารกิจหน้าที่ในการ นำนโยบาย ข่าวสาร คำสั่ง ไปบอกกล่าวลูกบ้าน

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้บริหาร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องให้ความสำคัญ กับบทบาทหน้าที่ที่ปฏิบัติอย่างเคร่งครัด และควรมีการบูรณาการการทำงานร่วมกัน

1.2 กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ต้องเข้าใจ บทบาทอำนาจหน้าที่ของตนเอง และควรมีสร้าง การรับรู้ที่ถูกต้องให้ประชาชนรับทราบ

2. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

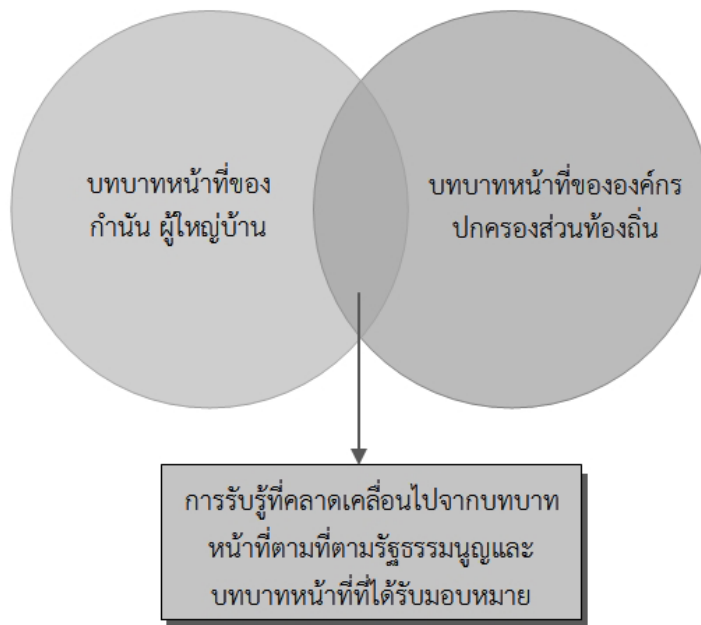
ควรมีการศึกษาวิจัยในด้านความรู้

ความเข้าใจของประชาชนในบทบาทหน้าที่ทั้งที่เป็นบทบาทที่คาดหวังและบทบาทที่ปฏิบัติจริงของ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และควรมีการศึกษาเปรียบเทียบ ระหว่างบทบาทหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านตามที่ ประชาชนคาดหวัง และสิ่งที่ประชาชนได้รับจริง

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ข้อมูลที่ได้เมื่อนำมาวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่า ในภาพรวมประชาชนที่เป็นตัวอย่าง มีความรู้ในเรื่องบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านไม่มากนัก โดยได้คะแนนเฉลี่ยเพียง 8.44 คะแนน จากคะแนน เต็ม 20 คะแนน หรือคิดเป็นเพียงร้อยละ 42.2 ของคะแนนเต็ม แม้ว่าประชาชนส่วนใหญ่รับรู้ ในบทบาทหน้าที่ที่ต้องแต่ยังมีบางคนที่ยังสับสน ในหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านการ ให้บริการสาธารณะ อันได้แก่ การทำความสะอาด ถนน ทางเดิน การดูแลพื้นที่สาธารณะ

หน้าที่ในการคุ้มครองดูแลและรักษา ทรัพย์สินสาธารณะสมบัติของแผ่นดิน และหน้าที่ ในการบำรุงรักษาการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติภายในชุมชน เป็นต้น เนื่องจาก กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ถือเป็นกลไกสำคัญของชุมชน ที่จะรักษาดูแล ที่สาธารณะประโยชน์ถึงแม้จะเป็น อำนาจหน้าที่โดยตรงของท้องถิ่นก็ตาม

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- ชาญชัย จิตรเหล้าอาภรณ์. (2547). *กำนัน ผู้ใหญ่บ้านกับอำนาจทางการเมือง*. เข้าถึงได้จาก <http://it.ripa.ac.th/humanity/py.html>
- ณ น่าน สงวนพงษ์, อัครณัฐ วงปรีดี และวสันต์ เหลืองประภัสร์. (2559). ที่มา เหตุผล ของการมีอยู่ของ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในประเทศไทย. *วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ*, 9(2), 208-224.
- ไททัศน์ มาลา. (2559). การคงอยู่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในบริบทของการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น: กรณีศึกษา จังหวัดปทุมธานี และจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 11(1), 305-317.
- บงกชมาศ เอกเอี่ยม. (2557). กำนัน-ผู้ใหญ่บ้าน: บทบาทและภาวะความเป็นผู้นำกับความคาดหวัง ของประชาชนที่มีต่อผู้นำชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่. *การประชุมวิชาการ การพัฒนา ชนบทที่ยั่งยืน, ครั้งที่ 4 ประจำปี 2557 วันที่ 11-13 มิถุนายน 2557*. เชียงใหม่: วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

- พงศ์สวัสดิ์ ราชจันทร์. (2563). ศักยภาพ บทบาท และอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในปัจจุบัน. *วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 6(4), 101-115.
- สิริพัฒน์ ลาภจิตร. (2550). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชน ในการสนับสนุนการบริหารงาน องค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. (วิทยานิพนธ์ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรพงษ์ รุ่งวารินทร์. (2561). บทบาทด้านการปกครองของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน: กรณีจังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี*, 10(1), 281-288.
- สุริยะ วิริยะสวัสดิ์. (2552). บทบาทกำนัน ผู้ใหญ่บ้านท่ามกลางสังคมไทยที่เกิดการเปลี่ยนแปลงปัจจุบัน. *วารสารกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน*, 62(3), 11-15.